

РЕФЕРАТИ ОПУБЛІКОВАНИХ СТАТЕЙ

Замітки з анатомії деяких тропічних видів *Sphaerium* s. l. (Mollusca, Bivalvia) та ревізія їх таксономічного статусу. Корнюшин О. В. — Вивчено анатомію 6 видів тропічних сферид. Ознаки нефридіїв (відносно невеликий вивідний мішок та довга воронка нефростома) показують належність цих видів до роду *Musculium*. Виявлено також гетерогенність ознак сифональної мускулатури: африканські види *M. hartmanni* (Jickeli) та *M. stuhlmanni* (Martens) мають найсильніші верхні ретрактори і подібні в цьому до північноамериканського *M. transversum* (Say). Південноамериканські *M. aequatoriale* (Clessin) та *M. forbesi* (Philippi) і особливо ендеміки озера Тітікака *M. lauricochae* (Philippi) та *M. titiacense* (Pilsbry), характеризуються редукцією згаданих ретракторів, виявляючи подібність до австралійських видів *Sphaerinova*. Поки що неясно, чи є ця схожість синапоморфією або паралелізмом. Запропоновано нову підродову назву *Afromusculium* замість преокупованого *Pseudopisidium* Korniushin 1995, з типовим видом *Pisidium incomitatum* Kuiper, 1966 з Південної Африки. Припускається, що рід *Musculium* характеризується космополітичним розповсюдженням, в той час як ареал *Sphaerium* s. str. обмежений Голарктикою.

Ключові слова: Sphaeriidae, *Musculium*, анатомія, тропічна Африка, Південна Америка.

До вивчення акаридних кліщів роду *Schwiebea* (Acariformes, Acaridae) Далекого Сходу з зауваженнями щодо систематики роду. Климов П. Б. — Для 5 видів роду *Schwiebea*, Oudemans, 1916 (Acariformes, Acaridae) з Далекого Сходу вивчено дорослі стадії та гіпопуси. Описано новий вид *Schwiebea neomycolicha* Klimov, sp. n. з Приморського Краю (Росія). Встановлено нову синонімію: *Schwiebea* (= *Megninieta* Jacot, 1936, syn. n.; *Jacotietta* Fain, 1977, syn. n.; *Troupeauia* Zachvatkin, 1941); *Schwiebea nova* (Oudemans, 1906) (= *Schwiebea rossica* Zachvatkin, 1941). Запропоновано новий поділ роду *Schwiebea* на підроди *Schwiebea* (s. str.) та *Robinisca* Zachvatkin, 1941, stat. n. Вид *Robinisca mycolicha* (Oudemans, 1912) переміщено до роду *Schwiebea*. *S. (R.) armata* (Mahunka, 1979); comb. n. та *S. (R.) capitata* (Mahunka, 1979), comb. n. переміщені з роду *Caloglyphus* (= *Sancassania* Oudemans, 1916, part.). *S. piceae* Bugrov, 1990, comb. n.; *S. longibursata* Fain et Wauthy, 1979, comb. n.; *S. cepa* Karg, 1987 comb. n. та *S. ruienensis* Fain et Wauthy, 1979, comb. n. переміщені з підроду *Jacotietta*; *S. (R.) tuzkoliensis* Bugrov, 1990, comb. n.; *S. (R.) sakhalinensis* Bugrov, 1990, comb. n.; *S. (R.) kurilensis* Bugrov, 1990, comb. n. та *S. (R.) danielopoli* Fain, 1982, comb. n. переміщені з підроду *Schwiebea*. Описано досі невідомі гіпопуси та гетероморфних самців *S. longibursata*. Останній вид вперше наведено до Південної Кореї. Вперше описано bursa copulatrix у *S. nova*. Наведено дані з біології видів *S. neomycolicha*, *S. nova* та *S. longibursata*.

Ключові слова: Acari, Acariformes, Acaridae; *Schwiebea neomycolicha*, новий вид; *Schwiebea*, *Robinisca*, *Troupeauia*, *Megninieta*, *Jacotietta*, *Schwiebea nova*, *Schwiebea rossica*, синонімія; *Schwiebea longibursata*, гіпопуси, гетероморфні самці, Південна Корея, перша знахідка, Далекий Схід Росії.

Особливості каріотипів у деяких видів родини Gekkonidae (Sauria, Reptilia). Повідомлення 3. Під *Tenuidactylus*. Манило В. В. — Досліджено каріотипи 4 видів тонкопалих геконів роду *Tenuidactylus*. Їхні хромосомні формули мають вигляд: *T. caspius* 2n = 28M (4sT+24A) + 14m (4v+10a) = 42, NF = 50; *T. fedtschenko* 2n = 28M (14sT+14A) + 14m (6v+8a) = 42, NF = 62; *T. l. microlepis* 2n = 28M (6sT+22A) + 14m (2v+12a) = 42, NF = 50; *T. turcmenicus* 2n = 28M (14sT+14A) + 14m (6v+8a) = 42, NF = 50. Показано, що каріологічні дані підтверджують вірність виділення *T. turcmenicus* у самостійний вид. Для роду незмінним є тільки диплоїдне число 2n = 42, а основне — змінюється від NF = 50 до NF = 62.

Ключові слова: Reptilia, Sauria, Gekkonidae, *Tenuidactylus*, каріотип, філогенія.

Джерела трофіки і структурного самовідновлення хрящового покриття синовіальних суглобів у представників нижчих і вищих хребетних. Мажуга П. М. — Розглянуто шляхи структурно-функціональної диференціації хондроцитів і особливості цитоархітектоніки суглобового хряща. Живлення клітин суглобового хряща здійснюється від судин підхрящової кістки. З боку суглобової поверхні відбувається деградація та елімінація хондроцитів і міжклітинної речовини. Фізіологічне самовідновлення суглобового хряща відбувається механізмами інтерстиціального росту завдяки проліферації хондроцитів в середній зоні.

Ключові слова: суглобовий хрящ, хондроцит, епіфіз, синовіальна рідина, інтрамуральні кровоносні судини.

Топографія та структура скупчення клітин, що містять пігмент, в печінці жаби озерної (*Rana ridibunda*). Акулєнко Н. М. — Розглянуто структуру, топографічне розміщення та склад скупчень клітин, що містять пігмент, в печінці жаби озерної. В скупченнях виявляються пігментні клітини, макрофаги, а також колагенові волокна і прошарки. Скупчення топографічно пов'язані з сінусоїдами; міжклітинні порожнини не відокремлені від отворів сінусоїдів. Зроблено висновок, що скупчення клітин, що містять пігмент, в печінці амфібій не тотожні меланомacroфагальним центрам риб, незважаючи на значну подібність.

Ключові слова: макрофаги, пігмент, печінка, амфібії.

Морфологічні та цитохімічні особливості клітин білої крові у представників деяких видів холоднокрювних хребетних. Лобода О. І. — Вивчено морфологічні та цитохімічні особливості клітин білої крові — лімфоцитів, моноцитів, макрофагів і гранулоцитів у деяких представників різних класів холоднокрювних хребетних — риб, амфібій та рептилій. Показано, що лімфоцити, моноцити і макрофаги подібні у всіх холоднокрювних. Клітини ж гранулоцитарного ряду мають значні відмінності, які виявляються в їхній морфології (сегментованість ядер, величина, ультраструктурні особливості специфічних гранул) і цитохімічних показниках.

Ключові слова: холоднокрювні хребетні, лімфоцити, моноцити, макрофаги, гранулоцити.

Зв'язок порового апарату стулок черепашки та відростчастих клітин мантиї молюсків надродини Pisidioidea (Bivalvia). Чернишева А. О. Киричук Г. Е. — Для 10 видів молюсків надродини Pisidioidea гістологічним методом встановлено наявність цитоплазматичних виростів клітин зовнішнього епітеліального шару мантиї, їх взаємозв'язок із стулками черепашок. Розглядаються морфофункціональні аспекти значення цих цитоплазматичних виростів.

Ключові слова: молюски, мантия, цитоплазматичні вироси мантиї, залозисті клітини, секрет.

Деякі особливості еволюційних змін типів матки у ссавців. Бірюков В. Г. — Визначено еволюцію типів матки, виявлено фактори, що її обумовлюють, встановлено біологічну закономірність переходу таксонів від одного типу матки до іншого. Виявлено комплекс таксономічної подібності та видової відмінності взаємозв'язку статевих органів та на морфофункціональному рівні доказано, що видове різноманіття структур шийки матки та статевого члена у ссавців є механізмом репродуктивної ізоляції. Доповнено та вдосконалено класифікацію типів маток ссавців.

Ключові слова: ссавці, репродукція, матка, еволюція.

Географічна мінливість частоти стрічання особин з палатальною складкою молюсків роду *Brephulopsis* (Gastropoda, Bullimnidae). Крамаренко С. С. — Під час дослідження 139 локальних популяцій кримських наземних молюсків роду *Brephulopsis* було виявлено, що географічна мінливість частоти стрічання особин з палатальною складкою у популяціях *B. bidens* та *B. cylindrica* може бути зумовлена мутаційним процесом або міжвидовою гібридизацією в області спільного поширення двох видів. Маючи на увазі високо контагіозне розподілення особин в популяціях та їх низьку локомоторну активність, можна припустити, що на частотне розповсюдження особин з палатальною складкою впливають також і стохастичні процеси (дрейф генів, ефект засновника та ефект "пляшкової шийки").

Ключові слова: наземні молюски, *Brephulopsis*, палатальна складка, географічна мінливість, Крим, Україна.

Дрібні ссавці (Mammalia: Insectivora, Rodentia) — мешканці скирт. Наглов В. О., Ткач Г. Є. — На підставі більш ніж 40-річних обстежень чисельності дрібних ссавців в скиртах Степу та Лісостепу Харківщини визначені видова структура, яка містить в собі 15 видів, видомінанти, особливості динаміки чисельності. Відзначені велика схожість цих параметрів в скиртах Степу та Лісостепу. Їх відмінність полягає в збільшенні ролі заплавневих та лісових видів в скиртах лісостепової зони, що відображає загальну тенденцію перебудови структури угруповань дрібних ссавців, яка відбувається тут порівняно зі Степом.

Ключові слова: дрібні ссавці, скирти, видова структура, чисельність, Україна.

***Microsporidium anoeti* sp. n. (Microspora) — нова мікроспоридія з кліща *Anoetus feroniarum* (Acariformes, Anoetidae).** Овчаренко М., Золотарьова Г., Віта І. — На основі вивчення ультраструктури спор та деспорових стадій описано новий вид мікроспоридій з клітин паренхіми кліща *Anoetus feroniarum*. Характерними особливостями знайдених паразитів є ізольовані ядра протягом всього життєвого циклу та двоспорова спорогонія. Паличковидні спори мікроспоридій мали розміри 0,7–0,9×2,2–2,4 μm (на півтонких зрізах). Їхня оболонка складається з екзоспори 18–25 nm та ендоспори 30–40 nm завтовшки. Характерними рисами будови апарату екстрозії спор є ізофілярна полярна трубка, що утворює спіраль з 9–10 кілець та пластинчастий поляропласт.

Ключові слова: мікроспоридії, *Microsporidium*, ультраструктура, Anoetidae, паренхіма.

***Neomylepis* gen. n. — новий рід гіменолепідид (Cestoda, Cyclophyllidea), паразитів кутор.** Ткач В. В. — Засновано новий рід гіменолепідидних цестод *Neomylepis* gen. n. з єдиним видом *Neomylepis magnirostellata* (Вагг, 1931) comb. n., що є специфічним паразитом землерийок роду *Neomys*. Систематичне становище цього виду впродовж довгого часу було спірним. Між тим, комплекс морфологічних ознак *N. magnirostellata*, таких як форма хоботкових гачків, розташування органів репродуктивної системи, а також водний життєвий цикл та будова личинок відрізняють цей вид від представників всіх інших нині відомих родів гіменолепідид. Поданий діагноз нового роду та малюнки хоботкових гачків та сколексу з типового матеріалу та екземплярів з України та Середньої Азії.

Ключові слова: Cestoda, Hymenolepididae, кутори, *Neomylepis*, gen. n., *Neomylepis magnirostellata*, comb. n.

Горностайова міль *Yponomeuta bipunctellus* (Lepidoptera, Yponomeutidae) — новий для фауни Росії вид молі. Гершензон З. С. — Наведено нові дані щодо діагностичних ознак і трофічних зв'язків *Yponomeuta bipunctellus* Mats., раніше відомого тільки з Японії, і вперше знайденого в Росії. Наведено порівняльну морфологічну характеристику цього східно-палеарктичного виду з європейським *Y. plumbellus* (Den. et Schiff.)

Ключові слова: Lepidoptera, Yponomeutidae, *Yponomeuta*, Росія, Японія.

Особливості демографії *Riparia riparia* (Passeriformes, Hirundinidae) на півдні України. Чернышко Р. М. — Демографічні аспекти біології птахів вивчалися на прикладі берегової ластівки. Основний метод досліджень — масове кільцювання та кольорове мічення птахів. Вік, у якому птахи вперше починають розмножуватися, наближається до одного року, самки починають розмножуватися в віці 352 днів (n=20), самці — 362 днів (n=77), тобто на 10 днів пізніше (різниця достовірна при $t=2,112$, $p=0,048$). Берегові ластівки не є суворими моногамами в період спарювання, але після завершення відкладки яєць полігамні реакції припиняються. Шлюбні пари непостійні з року в рік, не зберігаються вони і під час повторного гніздування протягом одного сезону. Другі кладки після нормального завершення перших не зареєстровані. Виду притаманна незначна доля холостих птахів в популяції. Смертність самців менша, ніж самок. Смертність птахів в перший рік життя значно вища, ніж у птахів більш старшого віку, що співпадає з поглядом інших фахівців. Середня тривалість життя самок 0,85 року, а самців — 1,17, що значно нижче тих показників, що одержали інші автори. Максимальна тривалість життя — понад 7 років.

Ключові слова: *Riparia riparia*, демографія, південь України.